

Gdańsk, 22.06.2026 r.

dr hab. Miłosz Gac, prof. UWSB Merito w Gdańsku
Uniwersytet WSB Merito w Gdańsku

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pana mgra Krzysztofa Orzecha pt. „Adaptacja Sojuszu Północnoatlantyckiego do zagrożeń środowiska międzynarodowego kreowanych przez Federację Rosyjską” przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr. hab. Mirosława Banasika

1. ZNACZENIE PODJĘTEGO TEMATU ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Orzecha poświęcona została problematyce adaptacji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską po zakończeniu zimnej wojny. Już sam wybór tematu należy uznać za wyjątkowo trafny, aktualny oraz istotny zarówno z punktu widzenia teorii, jak i praktyki bezpieczeństwa międzynarodowego. Autor podejmuje problem badawczy znajdujący się w centrum współczesnej debaty strategicznej dotyczącej przyszłości systemu bezpieczeństwa euroatlantyckiego, roli NATO w środowisku bezpieczeństwa po 2014 roku oraz konsekwencji pełnoskalowej agresji Rosji przeciwko Ukrainie rozpoczętej w 2022 roku.

Należy podkreślić, że zagadnienie adaptacji NATO do zmieniających się zagrożeń stanowi obecnie jeden z kluczowych problemów badawczych nauk o bezpieczeństwie. Współczesne środowisko bezpieczeństwa charakteryzuje się wysoką dynamiką zmian, nieprzewidywalnością oraz występowaniem zagrożeń o charakterze zarówno militarnym, jak i pozamilitarnym. Szczególne znaczenie mają działania Federacji Rosyjskiej, które od wielu lat wpływają na architekturę bezpieczeństwa europejskiego, wymuszając modyfikację strategii obronnych państw NATO, zmianę priorytetów planowania strategicznego oraz rozwój nowych zdolności odstraszania i obrony. Autor trafnie zauważa, że proces adaptacji NATO nie może być rozpatrywany wyłącznie przez pryzmat klasycznych zagrożeń militarnych. Współczesna aktywność Federacji Rosyjskiej obejmuje bowiem szerokie spektrum działań hybrydowych, informacyjnych, cybernetycznych, energetycznych oraz politycznych, które w sposób istotny wpływają na funkcjonowanie państw członkowskich Sojuszu. W tym kontekście podjęta

problematyka wykracza poza tradycyjne analizy wojskowe i wpisuje się w szerszy nurt badań nad odpornością strategiczną, bezpieczeństwem zbiorowym oraz zdolnością organizacji międzynarodowych do reagowania na zmieniające się wyzwania bezpieczeństwa.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że autor nie ogranicza się do historycznej rekonstrukcji procesu transformacji NATO po zakończeniu zimnej wojny. Rozprawa posiada wyraźnie analityczny oraz prognostyczny charakter. Obok diagnozy dotychczasowych działań adaptacyjnych Sojuszu autor podejmuje próbę oceny ich skuteczności oraz formułuje propozycje kierunków dalszego rozwoju NATO w perspektywie do roku 2040. Tym samym rozprawa wykracza poza klasyczne ujęcie opisowe i podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie o przyszły kształt bezpieczeństwa euroatlantyckiego. Warto podkreślić, że problematyka podjęta przez autora posiada również znaczący wymiar praktyczny. Wyniki przeprowadzonych analiz mogą znaleźć zastosowanie nie tylko w środowisku akademickim, lecz również w działalności instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe. Dotyczy to w szczególności organów administracji publicznej, struktur planowania strategicznego, instytucji wojskowych oraz podmiotów zaangażowanych w kształtowanie polityki bezpieczeństwa państwa. W tym sensie rozprawa wpisuje się w jeden z podstawowych celów nauk o bezpieczeństwie, jakim jest dostarczanie wiedzy użytecznej dla praktyki funkcjonowania systemów bezpieczeństwa.

Na pozytywną ocenę zasługuje również szerokie osadzenie problematyki badawczej w literaturze przedmiotu. Autor odwołuje się zarówno do dorobku polskich badaczy bezpieczeństwa, jak i do literatury zagranicznej dotyczącej NATO, strategii wojskowej, odstraszania oraz współczesnych zagrożeń generowanych przez Federację Rosyjską. Pozwala to na umieszczenie prowadzonych analiz w szerszym kontekście teoretycznym oraz zwiększa wartość poznawczą rozprawy. Istotnym walorem pracy jest również jej interdyscyplinarny charakter. Autor porusza się na pograniczu nauk o bezpieczeństwie, nauk o polityce i administracji, stosunków międzynarodowych oraz studiów strategicznych. Takie podejście należy uznać za uzasadnione, ponieważ współczesne procesy bezpieczeństwa międzynarodowego nie mogą być analizowane wyłącznie z perspektywy jednego obszaru badawczego. Szczególnie cenne jest połączenie perspektywy strategicznej z analizą instytucjonalną NATO oraz oceną praktycznych zdolności Sojuszu do reagowania na zagrożenia. Autor wielokrotnie podkreśla również znaczenie zmian zachodzących w środowisku bezpieczeństwa po 2014 roku, wskazując, że aneksja Krymu oraz późniejsza agresja przeciwko Ukrainie stały się katalizatorem głębokich zmian w funkcjonowaniu NATO. W tym zakresie rozprawa wpisuje się w aktualną debatę dotyczącą powrotu zagrożeń

konwencjonalnych do Europy oraz redefinicji podstawowych funkcji Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Nie sposób jednak pominąć pewnej uwagi krytycznej. Autor stosunkowo często akcentuje nowatorski charakter prowadzonych badań oraz unikalność przyjętej perspektywy analitycznej. O ile należy zgodzić się, że połączenie analizy adaptacji NATO z próbą sformułowania rekomendacji strategicznych do roku 2040 stanowi interesujące rozwinięcie dotychczasowych badań, o tyle miejscami zabrakło szerszego odniesienia do podobnych analiz prognostycznych prowadzonych w ośrodkach badawczych NATO, RAND Corporation, NATO Defense College czy European Union Institute for Security Studies. Szersze osadzenie własnych rozważań w międzynarodowym dorobku badawczym mogłoby jeszcze wyraźniej uwypuklić rzeczywisty zakres nowatorstwa rozprawy. Powyższa uwaga nie zmienia jednak ogólnej, bardzo pozytywnej oceny podjętej problematyki. Rozprawa dotyczy jednego z najważniejszych problemów współczesnego bezpieczeństwa międzynarodowego i odpowiada na realne potrzeby badawcze dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. Autor podejmuje zagadnienie o wysokiej wartości poznawczej, dużym znaczeniu praktycznym oraz wyraźnym potencjale aplikacyjnym.

Podsumowując, należy stwierdzić, że wybór tematu rozprawy jest w pełni uzasadniony, aktualny oraz zgodny z głównymi kierunkami rozwoju współczesnych nauk o bezpieczeństwie. Przedmiot badań posiada istotne znaczenie zarówno dla teorii bezpieczeństwa międzynarodowego, jak i dla praktyki funkcjonowania Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego oraz państw członkowskich Sojuszu. Autor podejmuje problem badawczy o wysokim stopniu złożoności, którego analiza wnosi wartościowy wkład do badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym, strategią wojskową oraz ewolucją współczesnego środowiska bezpieczeństwa.

2. OCENA METODOLOGICZNA

a) Problem badawczy, cele pracy, hipotezy oraz pytania badawcze

Część metodologiczna rozprawy została wyodrębniona w rozdziale pierwszym i obejmuje klasyczne elementy koncepcji badawczej, tj. sytuację problemową, przedmiot badań, główny problem badawczy i problemy szczegółowe, cel badań, hipotezę badawczą, procedurę badawczą i metodykę badań, założenia oraz ograniczenia badawcze, a także ocenę piśmiennictwa. Już sam układ tej części należy ocenić pozytywnie, ponieważ świadczy o świadomości autora w zakresie konieczności jasnego wyznaczenia podstaw metodologicznych dysertacji doktorskiej. Autor formułuje główny problem badawczy

w postaci pytania: „Jak Sojusz Północnoatlantycki powinien adaptować się do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską, aby zapewnić bezpieczeństwo międzynarodowe w perspektywie do 2040 roku?” (s. 31). Tak ujęty problem badawczy należy uznać za trafny, aktualny oraz dobrze osadzony w przedmiocie badań. Jego zaletą jest wyraźne powiązanie trzech elementów: podmiotu badań, czyli Sojuszu Północnoatlantyckiego, źródła zagrożeń, czyli Federacji Rosyjskiej, oraz horyzontu czasowego, obejmującego perspektywę do 2040 roku. Sformułowany problem badawczy ma charakter nie tylko opisowy, ale również diagnostyczny i projektowy. Autor nie ogranicza się bowiem do pytania o to, jakie działania NATO podjęło po 2014 roku, lecz zmierza do określenia, jak Sojusz powinien adaptować się w przyszłości. Jest to podejście ambitne, zgodne z profilem nauk o bezpieczeństwie, zwłaszcza w ich wymiarze strategicznym i prognostycznym. W tym sensie koncepcja badawcza wykracza poza prostą rekonstrukcję wydarzeń i zmierza do sformułowania ocen oraz rekomendacji. Na podstawie problemu głównego autor wyodrębnił cztery problemy szczegółowe. Dotyczą one kolejno: identyfikacji zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską dla bezpieczeństwa NATO, oceny przygotowania Sojuszu do zapewnienia bezpieczeństwa terytorium traktatowego w sytuacji bezprawnej aneksji Krymu, oceny działań adaptacyjnych NATO podejmowanych w latach 2014–2025 oraz określenia sposobu przygotowania Sojuszu do odpowiedzi na zagrożenia w perspektywie do 2040 roku (s. 31). Taki układ problemów szczegółowych należy ocenić jako logiczny i funkcjonalny. Pozwala on przejść od diagnozy zagrożeń, przez ocenę stanu przygotowania NATO, do analizy działań adaptacyjnych i sformułowania rekomendacji przyszłościowych. Na szczególne podkreślenie zasługuje sekwencyjny charakter przyjętej konstrukcji badawczej. Pierwszy problem szczegółowy ma charakter diagnostyczny, drugi retrospektywny i ocenny, trzeci analityczny, natomiast czwarty prognostyczno-projektowy. Dzięki temu autor tworzy spójną strukturę badawczą, która odpowiada układowi całej rozprawy. Można uznać, że problemy szczegółowe zostały podporządkowane głównemu problemowi badawczemu, a zarazem wyznaczają logiczne ramy kolejnych rozdziałów merytorycznych.

Cel badań został sformułowany jako „zidentyfikowanie działań adaptacyjnych podejmowanych przez Sojusz Północnoatlantycki koniecznych do przeciwstawienia się zagrożeniom kreowanym przez Federację Rosyjską, aby zapewnić bezpieczeństwo międzynarodowe w perspektywie do 2040 roku” (s. 31). Cel ten jest spójny z problemem badawczym i dobrze koresponduje z tytułem rozprawy. Ma on charakter poznawczy, diagnostyczny i aplikacyjny. Pozwala zarówno na uporządkowanie wiedzy o działaniach NATO, jak i na sformułowanie propozycji odnoszących się do przyszłych kierunków adaptacji

Sojuszu.

Z metodologicznego punktu widzenia należy docenić, że autor wyraźnie wskazuje horyzont czasowy badań. Perspektywa do 2040 roku nadaje pracy charakter strategiczny i prognostyczny. Jednocześnie należy zauważyć, że tak odległy horyzont czasowy wprowadza podwyższony poziom niepewności badawczej. Prognozowanie działań NATO i Federacji Rosyjskiej w perspektywie kilkunastu lat wymaga bardzo ostrożnego formułowania wniosków oraz wyraźnego odróżnienia ustaleń wynikających z analizy stanu obecnego od założeń scenariuszowych. Autor zasadniczo ma świadomość tych ograniczeń, jednak w niektórych fragmentach rozprawy formułuje wnioski o charakterze bardzo kategorycznym, co może stanowić przedmiot dyskusji metodologicznej.

Hipoteza główna została sformułowana w sposób następujący: „przypuszcza się, że jeśli Sojusz Północnoatlantycki dostosuje strukturę dowodzenia do charakteru przyszłych działań operacyjnych oraz pozyska nowe zdolności oddziaływania kinetycznego i niekinetycznego oraz zdolności do odstraszania strategicznego, to zaadaptuje się do zagrożeń środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego kreowanych przez Federację Rosyjską” (s. 31–32). Hipotezę tę należy ocenić jako zasadniczo poprawną, ponieważ jest logicznie powiązana z problemem badawczym, celem pracy oraz strukturą rozprawy. Obejmuje ona trzy kluczowe obszary adaptacji NATO: strukturę dowodzenia, zdolności wojskowe i pozawojskowe oraz odstraszanie strategiczne. Jednocześnie hipoteza główna ma bardzo szeroki zakres. Zawiera kilka złożonych komponentów, które mogłyby stanowić odrębne hipotezy cząstkowe. Dotyczy bowiem jednocześnie struktury dowodzenia, zdolności kinetycznych, zdolności niekinetycznych oraz odstraszania strategicznego. W konsekwencji jej weryfikacja wymaga analizy wielu różnych płaszczyzn funkcjonowania NATO. Zaletą takiego rozwiązania jest kompleksowość ujęcia, natomiast jego słabszą stroną jest ryzyko częściowego rozproszenia procesu dowodzenia. W pracy o tak szerokim zakresie bardziej przejrzyste byłoby wyraźniejsze rozbicie hipotezy głównej na hipotezy szczegółowe odpowiadające poszczególnym wymiarom adaptacji Sojuszu. Szczegółowe hipotezy badawcze zostały sformułowane jako przypuszczenia odnoszące się do głównych etapów analizy. Autor zakłada między innymi, że Federacja Rosyjska będzie intensyfikowała zagrożenia z wykorzystaniem szerokiego spektrum oddziaływania kinetycznego, niekinetycznego oraz broni masowego rażenia; że do czasu aneksji Krymu NATO koncentrowało się na operacjach ekspedycyjnych i posiadało ograniczone zdolności do obrony terytorium traktatowego; oraz że adaptacja Sojuszu po 2014 roku wymagała zmian w strukturze dowodzenia, zdolnościach wojskowych i odstraszaniu. Taki układ hipotez jest spójny z logiką całej rozprawy i pozwala autorowi uporządkować analizę

według kolejnych obszarów problemowych. Na pozytywną ocenę zasługuje to, że hipotezy nie mają charakteru czysto deklaratywnego, lecz odnoszą się do możliwych do analizy procesów: intensyfikacji zagrożeń rosyjskich, ograniczeń wcześniejszej postawy NATO, zakresu adaptacji po 2014 roku oraz potrzeb przyszłej transformacji Sojuszu. Autor stworzył więc konstrukcję badawczą umożliwiającą weryfikację przyjętych założeń na podstawie analizy dokumentów, literatury, danych dotyczących zdolności NATO oraz opinii eksperckich. Z drugiej strony część hipotez ma charakter silnie normatywny i projektowy. Autor nie tylko bada, jak NATO się adaptowało, ale również formułuje założenia, jak powinno się adaptować. W naukach o bezpieczeństwie nie jest to wadą, ponieważ dyscyplina ta ma również wymiar praktyczny i rekomendacyjny. Wymaga to jednak wyraźnego oddzielenia poziomu diagnozy od poziomu rekomendacji. W niektórych fragmentach rozprawy granica ta mogłaby zostać zaznaczona bardziej precyzyjnie. Dotyczy to zwłaszcza tych części, w których autor ocenia dotychczasowe działania NATO jako niewystarczające i wskazuje konieczność bardziej zdecydowanej transformacji Sojuszu.

Warto również zwrócić uwagę na przyjęte założenia i ograniczenia badawcze. Autor świadomie ogranicza analizę do Sojuszu Północnoatlantyckiego jako wiodącej organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego, pomijając inne organizacje odpowiedzialne za stabilizowanie środowiska bezpieczeństwa. Ogranicza także zakres badań do zagrożeń kinetycznych, niekinetycznych oraz związanych z bronią masowego rażenia, świadomie rezygnując z pogłębionej analizy zagrożeń ekonomicznych, energetycznych, społecznych i ekologicznych. Takie zawężenie należy uznać za uzasadnione ze względów metodologicznych, ponieważ pozwala zachować spójność pracy i uniknąć nadmiernego rozszerzenia przedmiotu badań. Jednocześnie wskazane ograniczenia mają istotne znaczenie dla interpretacji wniosków. Pominięcie zagrożeń energetycznych, ekonomicznych i społecznych powoduje, że obraz adaptacji NATO do zagrożeń rosyjskich ma charakter przede wszystkim strategiczno-wojskowy. Jest to wybór metodologicznie dopuszczalny, ale wymaga świadomości, że współczesna presja Federacji Rosyjskiej wobec Zachodu obejmuje również instrumenty gospodarcze, energetyczne, migracyjne i społeczne. W konsekwencji wnioski pracy należy odnosić głównie do obszaru militarno-strategicznego i instytucjonalnego, a nie do pełnego spektrum oddziaływania rosyjskiego. Za trafne należy uznać również wskazanie przez autora ograniczeń wynikających z niejawnego charakteru wielu materiałów dotyczących planów NATO, zdolności wojskowych i realnych scenariuszy obronnych. W przypadku badań nad Sojuszem Północnoatlantyckim jest to problem zasadniczy, ponieważ wiele najważniejszych dokumentów operacyjnych, planistycznych i wywiadowczych pozostaje poza

dostępem badacza. Autor słusznie zaznacza, że opiera się na materiałach jawnych i ogólnodostępnych. Nie obniża to wartości rozprawy, ale wyznacza granice kategoryczności formułowanych ocen. Podsumowując, należy stwierdzić, że problem badawczy, cel badań, problemy szczegółowe i hipotezy zostały sformułowane w sposób poprawny metodologicznie i pozostają ze sobą w logicznej relacji. Autor wykazał się dobrą świadomością konstrukcji procesu badawczego i umiejętnością powiązania problemu naukowego z aktualnymi wyzwaniami bezpieczeństwa międzynarodowego. Pewne zastrzeżenia dotyczą przede wszystkim bardzo szerokiego zakresu hipotezy głównej, normatywnego charakteru części założeń oraz potrzeby wyraźniejszego oddzielenia diagnozy od rekomendacji. Nie są to jednak uchybienia dyskwalifikujące, lecz kwestie, które mogą stanowić przedmiot pogłębionej dyskusji naukowej podczas obrony rozprawy.

b) Metody badawcze – adekwatność, przejrzystość i zastosowanie

Dobór metod badawczych należy ocenić jako zasadniczo adekwatny do charakteru podjętego problemu. Praca dotyczy zjawiska złożonego, dynamicznego i wielopoziomowego, jakim jest adaptacja NATO do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską. Analiza takiego problemu wymaga zastosowania metod właściwych dla nauk o bezpieczeństwie, studiów strategicznych, analizy instytucjonalnej i badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym. Autor wykorzystuje przede wszystkim analizę literatury przedmiotu, analizę dokumentów strategicznych, analizę instytucjonalną, analizę porównawczą, elementy analizy historycznej oraz sondaż diagnostyczny realizowany techniką wywiadu eksperckiego. Zestaw ten odpowiada charakterowi rozprawy i pozwala na połączenie perspektywy teoretycznej, historycznej, strategicznej oraz eksperckiej. Jest to istotne, ponieważ przedmiot badań obejmuje zarówno ewolucję zagrożeń, jak i adaptację instytucjonalną NATO oraz prognozowanie przyszłych kierunków zmian.

Na pozytywną ocenę zasługuje przede wszystkim wyraźne powiązanie metod z konstrukcją całej rozprawy. Analiza literatury i dokumentów pozwala autorowi odtworzyć źródła zagrożeń rosyjskich oraz ewolucję postawy NATO. Analiza historyczna umożliwia uchwycenie zmiany pomiędzy okresem przed 2014 rokiem a okresem po aneksji Krymu. Analiza instytucjonalna pozwala ocenić strukturę dowodzenia, mechanizmy reagowania i zdolności Sojuszu. Wywiady eksperckie służą natomiast uzupełnieniu ustaleń o opinie praktyków i specjalistów zajmujących się problematyką bezpieczeństwa międzynarodowego, NATO i Federacji Rosyjskiej. Szczególnie wartościowe jest wykorzystanie wywiadów eksperckich. W przeciwieństwie do wielu rozpraw doktorskich, w których wywiady są jedynie

ogólnie sygnalizowane, autor załączył charakterystykę sondażu diagnostycznego, kwestionariusz wywiadu oraz odpowiedzi ekspertów. Zwiększa to przejrzystość procesu badawczego i pozwala ocenić zakres wykorzystanego materiału empirycznego. Pytania skierowane do ekspertów dotyczą kluczowych obszarów rozprawy: zmian w strukturze dowodzenia NATO, zdolności operacyjnych wobec zagrożeń kinetycznych, adaptacji do zagrożeń niekinetycznych oraz odstraszenia przed użyciem przez Federację Rosyjską broni masowego rażenia. Taki dobór pytań należy uznać za spójny z problemami szczegółowymi oraz hipotezą główną. Wywiady eksperckie nie są więc dodatkiem formalnym, lecz zostały powiązane z zasadniczą logiką badawczą rozprawy. Ich rola jest szczególnie ważna w rozdziale piątym, w którym autor formułuje propozycje zmian i rekomendacje dotyczące adaptacji NATO do 2040 roku. W tego typu badaniach opinia ekspercka może stanowić wartościowe źródło wiedzy, zwłaszcza gdy przedmiotem analizy są procesy strategiczne, których pełne rozpoznanie na podstawie dokumentów jawnych jest ograniczone.

Z metodologicznego punktu widzenia warto jednak wskazać, że opis procedury doboru ekspertów mógłby zostać jeszcze bardziej rozwinięty. Autor podaje, że do udziału w badaniu zaproszono ekspertów posiadających wiedzę i doświadczenie w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego, NATO, zdolności sił zbrojnych, doktryn, polityki Sojuszu, relacji NATO–Rosja oraz rosyjskiej doktryny wojennej. Jest to informacja istotna, ale w samej części metodologicznej można byłoby szerzej wyjaśnić, jakie konkretne kryteria kwalifikowały daną osobę jako eksperta, ilu ekspertów zaproszono, ilu ostatecznie udzieliło odpowiedzi oraz czy przyjęto zasadę zróżnicowania środowisk eksperckich. Nie jest to zarzut dyskwalifikujący, zwłaszcza że załączniki zawierają bardzo wartościowy materiał. Niemniej z punktu widzenia rygoru metodologicznego rozprawy doktorskiej zasadne byłoby pełniejsze omówienie sposobu analizy odpowiedzi ekspertów. Warto byłoby doprecyzować, czy autor stosował analizę jakościową treści, analizę porównawczą wypowiedzi, grupowanie odpowiedzi według kategorii tematycznych, czy też traktował wypowiedzi ekspertów jako materiał wspierający formułowanie rekomendacji. Takie uzupełnienie zwiększyłoby przejrzystość metodologiczną części empirycznej. Pewne wątpliwości może budzić również to, że przy perspektywie prognostycznej do 2040 roku autor nie zdecydował się na wyraźniejsze zastosowanie metod scenariuszowych, metody Delphi lub elementów foresightu strategicznego. Skoro istotną częścią pracy jest określenie, jak NATO powinno przygotować się do przyszłych zagrożeń, zastosowanie bardziej sformalizowanej procedury prognozowania mogłoby dodatkowo wzmocnić wartość rozdziału piątego. Wywiady eksperckie w pewnym zakresie pełnią funkcję prognostyczną, ale sama procedura przetwarzania opinii ekspertów nie została przedstawiona

jako klasyczne badanie delfickie czy foresightowe. Zasadne jest więc stwierdzenie, że autor zastosował właściwe metody badawcze, ale w pracy o tak silnym wymiarze strategicznym i przyszłościowym można było rozważyć bardziej rozbudowany aparat prognostyczny. Nie oznacza to, że przyjęte rozwiązania są błędne. Oznacza jedynie, że w przypadku tak ambitnie zakreślonego horyzontu do 2040 roku można byłoby jeszcze silniej powiązać rekomendacje z określonymi wariantami rozwoju środowiska bezpieczeństwa.

Na pozytywną ocenę zasługuje świadomość ograniczeń badawczych. Autor wyraźnie wskazuje, że wiele materiałów dotyczących zagrożeń ze strony Federacji Rosyjskiej oraz planów adaptacyjnych NATO ma charakter niejawny, dlatego w dysertacji wykorzystano materiały jawne i ogólnodostępne. Jest to istotne i uczciwe zastrzeżenie metodologiczne. W badaniach nad NATO, planowaniem obronnym i odstraszeniem strategicznym badacz zawsze porusza się w granicach dostępności źródeł. Autor nie ukrywa tego ograniczenia, co należy ocenić pozytywnie. Jednocześnie oparcie się na materiałach jawnych powoduje, że część ocen dotyczących realnych zdolności NATO, stanu gotowości, planów ewentualnościowych czy odstraszenia nuklearnego musi mieć charakter pośredni. Autor powinien zatem zachowywać ostrożność w formułowaniu bardzo jednoznacznych sądów o niewystarczającej lub spóźnionej adaptacji Sojuszu. Takie oceny są często uzasadnione, ale wymagają konsekwentnego odwoływania się do źródeł i wyraźnego wskazywania, czy są wynikiem analizy dokumentów, literatury, danych eksperckich, czy własnej interpretacji autora. Warto również podkreślić, że zakres metod badawczych jest dobrze dopasowany do struktury rozprawy. Rozdział drugi wymaga głównie analizy zagrożeń, rozdział trzeci analizy historyczno-instytucjonalnej, rozdział czwarty analizy procesu adaptacji, natomiast rozdział piąty analizy projektowej i eksperckiej. Takie rozłożenie metod odpowiada logice pracy i zwiększa jej spójność. Autor nie stosuje metod przypadkowo, lecz podporządkowuje je kolejnym etapom procesu badawczego. Za istotną zaletę należy uznać również szeroką ocenę piśmiennictwa. Autor pokazuje, że problematyka adaptacji NATO do zagrożeń rosyjskich jest obecna w literaturze, ale zazwyczaj omawiana jest fragmentarycznie, z naciskiem na wybrane obszary, takie jak zagrożenia rosyjskie, wschodnia flank, odstraszanie lub wojna hybrydowa. Rozprawa zmierza natomiast do ich zintegrowania w jednej strukturze analitycznej. To świadczy o dobrej orientacji autora w stanie badań oraz o próbie uporządkowania rozproszonego materiału naukowego i eksperckiego. Z metodologicznego punktu widzenia należy jednak zauważyć, że dysertacja miejscami ma silnie normatywny charakter. Autor nie tylko analizuje proces adaptacji NATO, ale również formułuje zdecydowane oceny i rekomendacje. W naukach o bezpieczeństwie jest to dopuszczalne, a nawet pożądane, jeśli

rekomendacje wynikają z przeprowadzonej analizy. Warunkiem jest jednak zachowanie wyraźnego rozróżnienia pomiędzy opisem faktów, oceną skuteczności działań i postulatem strategicznym. W niektórych fragmentach pracy, zwłaszcza w odniesieniu do przyszłości NATO, granica ta mogłaby zostać mocniej zaznaczona. Podsumowując, metody badawcze zastosowane w rozprawie należy ocenić pozytywnie. Autor wykorzystał zestaw metod właściwy dla badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym, NATO i Federacją Rosyjską. Szczególnie wartościowe jest połączenie analizy dokumentów, literatury, ujęcia historyczno-instytucjonalnego oraz wywiadów eksperckich. Najważniejsze uwagi krytyczne dotyczą potrzeby pełniejszego opisu procedury analizy wypowiedzi ekspertów, rozważenia bardziej sformalizowanych narzędzi prognostycznych oraz większej ostrożności w formułowaniu kategoriycznych ocen w obszarach, w których badacz opiera się wyłącznie na materiałach jawnych. Nie zmienia to jednak ogólnej pozytywnej oceny warsztatu badawczego autora, który wykazuje dojrzałość metodologiczną i umiejętność prowadzenia złożonej analizy strategicznej.

3. STRUKTURA ROZPRAWY ORAZ OCENA ZAWARTOŚCI MERYTORYCZNEJ ROZDZIAŁÓW

Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Orzecha została zbudowana w sposób logiczny i przejrzysty. Obejmuje wstęp, rozdział metodologiczny, cztery rozdziały merytoryczne, zakończenie, bibliografię oraz załączniki. Układ pracy odpowiada przyjętemu problemowi badawczemu i pozwala na stopniowe przechodzenie od diagnozy zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską, przez ocenę wcześniejszych mechanizmów bezpieczeństwa NATO, następnie analizę procesu adaptacji Sojuszu po 2014 roku, aż po sformułowanie propozycji dotyczących przygotowania NATO do przeciwdziałania zagrożeniom w perspektywie do 2040 roku. Już sam spis treści pokazuje, że autor świadomie podporządkował strukturę rozprawy logice badawczej, w której kolejne rozdziały odpowiadają zasadniczym problemom szczegółowym dysertacji.

Rozdział I, zatytułowany „Podstawy metodologiczne rozprawy”, pełni funkcję porządkującą i wprowadzającą. Autor przedstawia w nim sytuację problemową, przedmiot badań, główny problem badawczy, problemy szczegółowe, cel badań, hipotezę badawczą, procedurę badawczą, ograniczenia oraz ocenę piśmiennictwa. Rozdział ten należy ocenić pozytywnie, ponieważ zawiera wszystkie podstawowe elementy warsztatu metodologicznego wymagane w rozprawie doktorskiej. Szczególnie ważne jest to, że autor nie pomija ograniczeń badawczych, lecz jasno wskazuje, że praca została ograniczona do NATO, zagrożeń kinetycznych, niekinetycznych oraz broni masowego rażenia, z pominięciem między innymi

zagrożeń ekonomicznych, energetycznych, społecznych i ekologicznych. Takie zawężenie jest metodologicznie uzasadnione, choć jednocześnie ogranicza zakres interpretacji wyników pracy. Na pozytywną ocenę zasługuje także część poświęcona sytuacji problemowej, w której autor szeroko omawia ewolucję relacji NATO z Federacją Rosyjską oraz stopniowe ujawnianie się zagrożeń dla euroatlantyckiego środowiska bezpieczeństwa. Rozdział I jest jednak miejscami bardzo rozbudowany i w niektórych fragmentach zbliża się do rozdziału merytorycznego, a nie wyłącznie metodologicznego. Autor już na tym etapie prowadzi szeroką narrację dotyczącą historii relacji NATO-Rosja, wojny w Gruzji, aneksji Krymu czy pełnoskalowej agresji na Ukrainę. Nie jest to wadą dyskwalifikującą, ale można byłoby rozważyć bardziej syntetyczne ujęcie części historyczno-problemowej, aby mocniej wyeksponować sam aparat metodologiczny.

Rozdział II, „Ocena zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską dla bezpieczeństwa Sojuszu Północnoatlantyckiego”, stanowi jeden z kluczowych fragmentów rozprawy. Autor omawia w nim źródła zagrożeń rosyjskich, zagrożenia kinetyczne, zagrożenia niekinetyczne oraz zagrożenia związane z możliwością użycia broni masowego rażenia. Taki podział należy uznać za trafny, ponieważ dobrze koresponduje z hipotezą główną oraz późniejszymi propozycjami adaptacyjnymi. Rozdział ten ma dużą wartość diagnostyczną, gdyż pozwala określić, na jakie typy zagrożeń NATO powinno reagować. Szczególnie wartościowe jest to, że autor nie sprowadza zagrożeń rosyjskich wyłącznie do klasycznej agresji militarnej. Uwzględnia również działania hybrydowe, cyberataki, dezinformację, sabotaż, presję polityczną oraz groźby użycia broni jądrowej. Jest to podejście zgodne ze współczesnym rozumieniem bezpieczeństwa międzynarodowego i odpowiada realiom rosyjskiej strategii oddziaływania wobec Zachodu. Jednocześnie w tej części pracy można zauważyć stosunkowo mocny język oceny. W wielu miejscach autor formułuje jednoznaczne i kategoryczne oceny działań Federacji Rosyjskiej. Są one zasadniczo uzasadnione materiałem źródłowym, ale miejscami warto byłoby mocniej oddzielić język analizy naukowej od języka strategicznej publicystyki.

Rozdział III, zatytułowany „Ocena mechanizmów zapewnienia bezpieczeństwa terytorium NATO do 2014 roku”, ma charakter retrospektywny. Autor analizuje relacje NATO z Federacją Rosyjską do 2014 roku, strukturę dowodzenia Sojuszu oraz zdolności sił zbrojnych NATO do reagowania na zagrożenia. Rozdział ten jest ważny, ponieważ pokazuje punkt wyjścia dla późniejszej adaptacji Sojuszu. Bez tej części trudno byłoby ocenić, czy działania podjęte po 2014 roku stanowiły rzeczywistą zmianę jakościową, czy jedynie kontynuację wcześniejszych procesów. Na pozytywną ocenę zasługuje ukazanie ewolucji NATO od organizacji

skoncentrowanej na obronie kolektywnej w okresie zimnej wojny, przez fazę operacji ekspedycyjnych i reagowania kryzysowego, aż po konieczność powrotu do odstraszenia i obrony terytorium traktatowego. Autor trafnie wskazuje, że do 2014 roku NATO w znacznej mierze funkcjonowało w logice współpracy z Rosją i nie zakładało pełnoskalowej konfrontacji w Europie. Wartościowa jest także analiza struktury dowodzenia i zdolności wojskowych Sojuszu. Jednocześnie w rozdziale III miejscami dominuje perspektywa krytyczna wobec NATO. Autor mocno akcentuje opóźnienia, słabości i reaktywność Sojuszu. Jest to perspektywa uzasadniona, jednak dla pełniejszego obrazu można byłoby szerzej uwzględnić także uwarunkowania polityczne decyzji państw członkowskich oraz ograniczenia wynikające z ówczesnej percepcji zagrożeń.

Rozdział IV, „Adaptacja Sojuszu Północnoatlantyckiego do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską w latach 2014–2025”, należy uznać za centralny rozdział analityczny rozprawy. Autor omawia w nim transformację struktury dowodzenia NATO po aneksji Krymu, wzmocnienie wschodniej flanki, adaptację do zagrożeń niekinetycznych oraz adaptację wobec zagrożeń związanych z bronią masowego rażenia. Rozdział ten bezpośrednio odpowiada tytułowi rozprawy i stanowi zasadniczą część dowodzenia naukowego. Na szczególnie podkreślenie zasługuje konsekwentne zestawienie typów zagrożeń z odpowiadającymi im działaniami adaptacyjnymi NATO. Autor pokazuje, że adaptacja Sojuszu miała charakter wielowymiarowy i obejmowała zarówno zmiany strukturalne, jak i rozwój zdolności operacyjnych, wzmocnienie obecności wojskowej na wschodniej flance oraz działania w cyberprzestrzeni i obszarze odporności. To podejście należy ocenić wysoko. Jednocześnie rozdział IV mógłby w niektórych fragmentach silniej rozróżniać deklaracje polityczne NATO od realnych zdolności wojskowych. Sam fakt przyjęcia określonych decyzji na szczytach Sojuszu nie zawsze oznacza bowiem ich pełną implementację operacyjną. Byłoby zasadne, aby autor jeszcze mocniej eksponował różnicę między poziomem strategicznych deklaracji, poziomem planowania i poziomem faktycznie dostępnych sił.

Rozdział V, „Przygotowanie Sojuszu Północnoatlantyckiego do przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską w perspektywie do 2040 roku”, stanowi najbardziej autorski i aplikacyjny fragment pracy. Autor przedstawia w nim propozycje zmian w strukturze dowodzenia NATO, propozycje dostosowania zdolności kinetycznych, pozyskania zdolności niekinetycznych oraz zmian polityki i strategii odstraszenia wobec zagrożenia użyciem przez Federację Rosyjską broni masowego rażenia. Ten rozdział należy ocenić jako bardzo istotny dla wartości naukowej całej rozprawy. Autor nie poprzestaje na opisie stanu obecnego, lecz formułuje konkretne rekomendacje. Szczególnie wartościowe jest

powiązanie rozdziału V z wywiadami eksperckimi, których kwestionariusz dotyczył właśnie zmian w strukturze dowodzenia, zdolności operacyjnych, przeciwdziałania zagrożeniom niekinetycznym oraz odstraszenia przed użyciem broni masowego rażenia. Jednocześnie rozdział V jest także miejscem, w którym pojawia się najwięcej wyzwań metodologicznych. Prognozowanie kierunków adaptacji NATO do 2040 roku wymaga ostrożności, ponieważ środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego pozostaje bardzo dynamiczne. Część rekomendacji autora ma charakter trafny i dobrze uzasadniony, ale część mogłaby zostać mocniej osadzona w wariantowych scenariuszach rozwoju sytuacji. Innymi słowy, rozdział V jest bardzo wartościowy, ale jego projektowy charakter powoduje, że wymaga szczególnej ostrożności w formułowaniu kategorycznych wniosków. Zakończenie rozprawy spełnia swoją funkcję syntetyzującą. Autor przedstawia w nim najważniejsze wnioski dotyczące zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską wobec NATO oraz procesu adaptacji Sojuszu do tych zagrożeń. Wskazuje również, że rezultaty badań umożliwiły uporządkowanie wiedzy dotyczącej adaptacji NATO oraz sformułowanie prognoz odnoszących się do jego ewolucji do 2040 roku.

Podsumowując, struktura rozprawy jest spójna, logiczna i dobrze podporządkowana celom badawczym. Każdy z rozdziałów pełni określoną funkcję w procesie dowodzenia naukowego. Rozdział II diagnozuje zagrożenia, rozdział III pokazuje punkt wyjścia i ograniczenia NATO przed 2014 rokiem, rozdział IV analizuje proces adaptacji po aneksji Krymu, natomiast rozdział V formułuje propozycje przyszłych działań Sojuszu. Taki układ należy ocenić wysoko. Uwagi krytyczne dotyczą przede wszystkim miejscami zbyt silnego języka wartościującego, dużej objętości części opisowych, konieczności wyraźniejszego oddzielenia deklaracji politycznych NATO od realnych zdolności operacyjnych oraz potrzeby ostrożniejszego formułowania prognoz do 2040 roku. Nie zmienia to jednak ogólnej pozytywnej oceny struktury i zawartości merytorycznej rozprawy, która prezentuje wysoki poziom analizy strategicznej i stanowi dojrzałe opracowanie z zakresu nauk o bezpieczeństwie.

4. WARTOŚĆ NAUKOWA, NOWATORSTWO I ZNACZENIE DLA ROZWOJU DYSCYPLINY

Ocena wartości naukowej rozprawy doktorskiej mgr. Krzysztofa Orzecha prowadzi do wniosku, że jest to opracowanie posiadające istotne walory poznawcze, aplikacyjne oraz prognostyczne. Autor podejmuje problem badawczy znajdujący się w centrum współczesnych badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym, a jednocześnie podejmuje próbę wyjścia poza dominujący w literaturze nurt analiz opisowych, koncentrując się na ocenie procesu adaptacji

NATO oraz wskazaniu kierunków jego dalszego rozwoju. Jednym z najważniejszych osiągnięć rozprawy jest kompleksowe ujęcie problematyki adaptacji Sojuszu Północnoatlantyckiego do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską. W literaturze przedmiotu zagadnienia te są najczęściej analizowane odrębnie. Część autorów koncentruje się na rosyjskiej polityce bezpieczeństwa i strategii wojskowej, inni badają proces transformacji NATO po zakończeniu zimnej wojny, jeszcze inni skupiają się na zagrożeniach hybrydowych, odstraszaniu nuklearnym lub funkcjonowaniu wschodniej flanki Sojuszu. Autor podejmuje próbę połączenia tych obszarów w jedną spójną konstrukcję analityczną, obejmującą zarówno źródła zagrożeń, ocenę wcześniejszych zdolności NATO, proces adaptacji po 2014 roku, jak również prognozę dalszego rozwoju Sojuszu. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że rozprawa nie ogranicza się do rekonstrukcji wydarzeń i decyzji politycznych. Autor podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, jakie działania powinny zostać podjęte przez NATO w celu zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego w perspektywie do 2040 roku. Tym samym rozprawa posiada wyraźny wymiar projektowy i strategiczny. Należy zauważyć, że tego rodzaju podejście jest stosunkowo rzadko spotykane w rozprawach doktorskich z zakresu nauk o bezpieczeństwie, które często koncentrują się przede wszystkim na analizie stanu istniejącego. Wartość naukowa pracy wynika również z połączenia perspektywy teoretycznej z analizą praktycznych mechanizmów funkcjonowania Sojuszu Północnoatlantyckiego. Autor nie ogranicza się do prezentacji założeń doktrynalnych czy dokumentów strategicznych NATO, lecz analizuje ich przełożenie na konkretne rozwiązania organizacyjne, zdolności wojskowe oraz mechanizmy reagowania na współczesne zagrożenia. Dzięki temu rozprawa wnosi wkład nie tylko do badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym, ale również do badań nad funkcjonowaniem organizacji bezpieczeństwa zbiorowego. Istotną wartością rozprawy jest także jej silne osadzenie w aktualnych realiach bezpieczeństwa międzynarodowego. Autor analizuje procesy zachodzące po aneksji Krymu w 2014 roku oraz po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Rosji przeciwko Ukrainie w 2022 roku. Wydarzenia te doprowadziły do zasadniczych zmian w funkcjonowaniu NATO, a jednocześnie stworzyły nowe wyzwania dla teorii i praktyki bezpieczeństwa. Rozprawa wpisuje się więc w jeden z najważniejszych współczesnych nurtów badań nad bezpieczeństwem europejskim i euroatlantyckim.

Nowatorstwo pracy należy rozpatrywać przede wszystkim w wymiarze problemowym i syntetycznym. Nie polega ono na odkryciu całkowicie nowego zjawiska czy stworzeniu odrębnej teorii bezpieczeństwa, lecz na kompleksowym połączeniu kilku obszarów badawczych, które w literaturze często funkcjonują niezależnie od siebie. Autor łączy analizę zagrożeń rosyjskich, ocenę zdolności NATO, proces adaptacji po 2014 roku oraz prognozę

dalszego rozwoju Sojuszu. Taka konstrukcja pozwala spojrzeć na problem bezpieczeństwa euroatlantyckiego w sposób bardziej całościowy. Za istotny element nowatorstwa można również uznać próbę wypracowania rekomendacji dotyczących przyszłej struktury dowodzenia NATO, rozwoju zdolności kinetycznych i niekinetycznych oraz odstraszania strategicznego. Szczególnie rozdział piąty wykracza poza klasyczne analizy retrospektywne i stanowi próbę sformułowania praktycznych propozycji odnoszących się do przyszłości Sojuszu. Dzięki temu rozprawa posiada wyraźny potencjał aplikacyjny. Jednocześnie należy zachować ostrożność przy ocenie zakresu nowatorstwa rozprawy. Autor wielokrotnie podkreśla oryginalność prowadzonych badań, jednak część analizowanych zagadnień była już przedmiotem badań realizowanych przez ośrodki eksperckie NATO, RAND Corporation, NATO Defense College, Center for Strategic and International Studies czy European Union Institute for Security Studies. Oznacza to, że nowatorstwo rozprawy nie wynika z podjęcia całkowicie nowej problematyki, lecz raczej z jej syntetycznego ujęcia, osadzenia w polskiej perspektywie badawczej oraz próby kompleksowego spojrzenia na proces adaptacji Sojuszu. Warto również podkreślić znaczenie rozprawy dla rozwoju nauk o bezpieczeństwie. Autor porusza problem znajdujący się na styku bezpieczeństwa międzynarodowego, studiów strategicznych oraz bezpieczeństwa militarnego. W ten sposób rozprawa wzmacnia obecność badań nad NATO i bezpieczeństwem euroatlantyckim w polskim dorobku naukowym. Ma to szczególne znaczenie w sytuacji, gdy wojna rosyjsko-ukraińska ponownie skierowała uwagę badaczy na zagadnienia odstraszania, obrony kolektywnej oraz zdolności państw i organizacji międzynarodowych do reagowania na zagrożenia konwencjonalne.

Rozprawa posiada również istotny potencjał aplikacyjny. Wnioski i rekomendacje sformułowane przez autora mogą stanowić punkt odniesienia dla dalszych analiz dotyczących funkcjonowania NATO, planowania strategicznego, bezpieczeństwa państw wschodniej flanki Sojuszu oraz rozwoju zdolności odstraszania. Dotyczy to zarówno środowiska akademickiego, jak i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe. Nie można jednak pominąć faktu, że część rekomendacji zawartych w rozdziale piątym ma charakter postulatyczny. Ich praktyczna realizacja zależy od wielu czynników politycznych, ekonomicznych i wojskowych pozostających poza zakresem badań autora. Nie obniża to wartości rozprawy, ale wskazuje, że niektóre proponowane rozwiązania należy traktować jako możliwe kierunki rozwoju NATO, a nie jako jednoznaczne prognozy przyszłości.

Podsumowując, należy stwierdzić, że rozprawa posiada wysoką wartość naukową oraz znaczący potencjał aplikacyjny. Jej głównym walorem jest kompleksowa analiza procesu adaptacji NATO do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską oraz próba wskazania

kierunków dalszego rozwoju Sojuszu w perspektywie do 2040 roku. Autor wnosi wartościowy wkład do badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym, studiami strategicznymi oraz funkcjonowaniem organizacji bezpieczeństwa zbiorowego. Pomimo pewnych ograniczeń wynikających z prognozowego charakteru części rozważań, rozprawa stanowi dojrzałe opracowanie naukowe i może być uznana za istotny głos w debacie nad przyszłością bezpieczeństwa euroatlantyckiego oraz rolą NATO w kształtowaniu współczesnego środowiska bezpieczeństwa.

5. STYL, JĘZYK I ASPEKT FORMALNY

Rozprawa doktorska została przygotowana z zachowaniem wymogów formalnych stawianych pracom naukowym w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Autor posługuje się językiem naukowym adekwatnym do charakteru podejmowanej problematyki, wykazując umiejętność operowania terminologią właściwą dla studiów strategicznych, bezpieczeństwa międzynarodowego oraz problematyki funkcjonowania organizacji bezpieczeństwa zbiorowego. W zdecydowanej większości wywód prowadzony jest w sposób uporządkowany, logiczny i konsekwentny, co sprzyja przejrzystości prowadzonych rozważań oraz umożliwia śledzenie toku argumentacji. Na pozytywną ocenę zasługuje umiejętność syntetycznego prezentowania złożonych zagadnień związanych z ewolucją środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego, polityką bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej oraz procesami adaptacyjnymi zachodzącymi w Sojuszu Północnoatlantyckim. Autor sprawnie porusza się pomiędzy zagadnieniami teoretycznymi, analizą dokumentów strategicznych oraz oceną praktycznych aspektów funkcjonowania NATO. Świadczy to o dobrej orientacji w literaturze przedmiotu oraz umiejętności prowadzenia wielowątkowej analizy naukowej.

Pod względem formalnym rozprawa została przygotowana starannie. Konstrukcja pracy jest przejrzysta, a podział na rozdziały i podrozdziały odpowiada przyjętej logice badawczej. Poszczególne części pozostają ze sobą w relacji merytorycznej, tworząc spójną całość podporządkowaną realizacji celu badawczego. Zastosowany układ treści pozwala na stopniowe przechodzenie od identyfikacji zagrożeń, przez analizę procesu adaptacji NATO, aż do sformułowania rekomendacji odnoszących się do przyszłości Sojuszu. Na uwagę zasługuje również obszerna i zróżnicowana baza źródłowa. Autor wykorzystał liczne publikacje naukowe, dokumenty strategiczne NATO, akty normatywne, raporty eksperckie oraz materiały instytucjonalne. Bibliografia obejmuje zarówno źródła polskojęzyczne, jak i anglojęzyczne, co pozwoliło na szersze osadzenie prowadzonych analiz w międzynarodowym dyskursie

naukowym. Wykorzystanie literatury zagranicznej należy uznać za jeden z mocniejszych elementów warsztatu badawczego autora. Przypisy zostały sporządzone poprawnie i zasadniczo zachowują jednolity charakter. Aparat naukowy umożliwia identyfikację źródeł wykorzystywanych w pracy oraz weryfikację przedstawianych tez. W większości przypadków autor prawidłowo dokumentuje swoje ustalenia, odwołując się do literatury przedmiotu, dokumentów strategicznych oraz materiałów źródłowych. Pozytywnie należy ocenić również wykorzystanie tabel, schematów, rysunków oraz załączników. Nie pełnią one wyłącznie funkcji ilustracyjnej, lecz wspierają proces analizy i porządkują prezentowany materiał badawczy. Szczególnie wartościowe są załączniki zawierające materiał empiryczny związany z przeprowadzonymi wywiadami eksperckimi, co zwiększa transparentność procesu badawczego. Nie oznacza to jednak, że rozprawa jest całkowicie wolna od mankamentów redakcyjnych. W niektórych fragmentach pracy można dostrzec tendencję do nadmiernej deskryptywności. Dotyczy to przede wszystkim części poświęconych charakterystyce zagrożeń oraz ewolucji relacji NATO–Rosja, gdzie miejscami dominują rozbudowane opisy kosztem bardziej pogłębionej analizy autorskiej. W kilku fragmentach pojawia się również pewna powtarzalność pojęciowa oraz wielokrotne przywoływanie podobnych argumentów dotyczących zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską. Można również odnieść wrażenie, że niektóre partie rozdziałów mogłyby zostać przedstawione w bardziej syntetycznej formie, co przyczyniłoby się do większej koncentracji na najważniejszych ustaleniach badawczych. Uwaga ta dotyczy zwłaszcza fragmentów opisujących kolejne dokumenty strategiczne NATO, gdzie momentami przeważa charakter sprawozdawczy nad krytyczną analizą ich znaczenia dla procesu adaptacji Sojuszu. Wskazane uwagi mają jednak charakter przede wszystkim redakcyjny i nie wpływają na ogólną ocenę rozprawy. Nie podważają one wartości merytorycznej pracy ani poprawności przeprowadzonego procesu badawczego.

Podsumowując, należy stwierdzić, że rozprawa została przygotowana starannie pod względem językowym, formalnym i edytorskim. Autor wykazał się umiejętnością prowadzenia naukowego wywodu, właściwego dokumentowania źródeł oraz zachowania przejrzystej struktury pracy. Dysertacja spełnia wymagania formalne i edytorskie stawiane rozprawom doktorskim w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie.

6. PYTANIA DO DOKTORANTA

Po przeprowadzonej analizie i ocenie rozprawy zasadne jest zwrócenie się do Doktoranta z prośbą o udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

1. W rozprawie wielokrotnie wskazuje się na konieczność dalszej adaptacji NATO do współczesnych zagrożeń. Które ze zidentyfikowanych przez Autora zagrożeń należy uznać za najistotniejsze z punktu widzenia funkcjonowania Sojuszu w perspektywie do 2040 roku i dlaczego?
2. Autor wskazuje na rosnące znaczenie zagrożeń niekinetycznych oraz działań prowadzonych poniżej progu wojny. W jaki sposób NATO powinno równoważyć rozwój zdolności do reagowania na zagrożenia hybrydowe z utrzymaniem zdolności do prowadzenia klasycznej obrony kolektywnej?
3. W rozprawie odstraszanie zostało wskazane jako jeden z podstawowych instrumentów zapewniania bezpieczeństwa państw członkowskich NATO. Czy, zdaniem Autora, obecny model odstraszania NATO opiera się przede wszystkim na zdolności do skutecznej obrony państw członkowskich, czy raczej na politycznej wiarygodności zobowiązań sojuszniczych wynikających z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego? Proszę uzasadnić swoje stanowisko.
4. W jaki sposób Autor ocenia wpływ pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie na dotychczasowe założenia strategiczne NATO oraz na proces adaptacji Sojuszu przedstawiony w rozprawie?
5. Czy przedstawione w pracy rekomendacje dotyczące dalszej adaptacji NATO mają charakter uniwersalny dla całego Sojuszu, czy też odnoszą się przede wszystkim do państw wschodniej flanki NATO? Proszę o uzasadnienie stanowiska.

6. WNIOSEK KOŃCOWY

Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Orzecha pt. „Adaptacja Sojuszu Północnoatlantyckiego do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską dla zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego do 2040 roku” stanowi oryginalne i wartościowe opracowanie naukowe poświęcone jednemu z najważniejszych problemów współczesnego bezpieczeństwa międzynarodowego. Autor podjął aktualny i społecznie istotny problem badawczy, osadzony w obszarze studiów strategicznych, bezpieczeństwa międzynarodowego oraz funkcjonowania organizacji bezpieczeństwa zbiorowego. Przeprowadzone analizy cechują się poprawnością metodologiczną, logiczną strukturą oraz konsekwencją w realizacji

przyjętych celów badawczych. Na szczególne podkreślenie zasługuje kompleksowe ujęcie zagadnienia obejmujące zarówno identyfikację zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską, ocenę procesu adaptacji NATO po 2014 roku, jak również próbę określenia kierunków dalszego rozwoju Sojuszu w perspektywie do 2040 roku. Doktorant wykazał się dobrą znajomością literatury przedmiotu, umiejętnością prowadzenia samodzielnej analizy naukowej oraz zdolnością do formułowania własnych ocen i wniosków. Pozytywnie należy ocenić wykorzystanie bogatej bazy źródłowej, dokumentów strategicznych NATO oraz materiału empirycznego pozyskanego w toku wywiadów eksperckich. Przedstawione w niniejszej recenzji uwagi krytyczne odnoszą się przede wszystkim do niektórych aspektów metodologicznych oraz do prognozowego charakteru części rekomendacji zawartych w rozdziale piątym. Nie mają one jednak charakteru dyskwalifikującego i nie podważają wartości naukowej rozprawy. Przeciwnie, stanowią raczej punkt wyjścia do dalszej dyskusji naukowej oraz rozwoju badań prowadzonych przez Autora. W mojej ocenie rozprawa wnosi istotny wkład do rozwoju nauk o bezpieczeństwie, zwłaszcza w obszarze badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym, funkcjonowaniem NATO oraz adaptacją organizacji bezpieczeństwa zbiorowego do współczesnych zagrożeń. Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Orzecha spełnia wymagania określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z późn. zm.) stawiane rozprawom doktorskim. Wnoszę o dopuszczenie mgr. Krzysztofa Orzecha do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora oraz o nadanie mu stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

Miłosz Gao